

İSİG ATÖLYESİ

3. Emek Çalışmaları Akademik Koordinasyon Toplantısı

EMEK ALIřMALARI TOPLULUğU

3. AKADEMİK KOORDİNASYON TOPLANTISI

İşÇİ SAğLIğI VE GÜVENLİğİ ATÖLYESİ

Emek alışmaları Topluluğu

İstanbul, Ekim 2019

ET İletişim:

emekcalismalaritoplulugu@gmail.com

<https://www.facebook.com/emekcalisma>

<https://twitter.com/emekcalisma>

Kapak fotoğrafı İsig Meclisi sosyal medya hasabından alınmıştır.

Bu rapor, Emek Çalışmaları Topluluğu'nun (EÇT) 27 Nisan 2019'da Boğaziçi Üniversitesi'nde düzenlediği 3. Akademik Koordinasyon Toplantısı'nda yapılan beş atölyeden biri olan İSİG Atölyesi'nin çıktısıdır.

Toplantının düzenlenmesindeki katkılarından dolayı Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu'na ve Friedrich Ebert Stiftung'a teşekkür ederiz.

Atölye Katılımcıları: Murat Güney, Hakan Koçak, Özgür Gürbüz, Deniz Sert

Literatür ve eksikleri

Göç konusunda rastlandığı gibi bu alandaki literatürde **işçilerin failliğine** olan vurguda eksiklik var. Çoğu çalışmada mağduriyet öne çıkıyor.

Farklı disiplinlerden katkıların olduğu bir alan, mühendislikten tıpa, sosyal bilimlere pek çok alanda araştırma var. Ancak bunlar arasında bir **etkileşim** yok ya da çok sınırlı. Bu etkileşime bir örnek olarak Soma Araştırma Grubu Raporu verilebilir. Alanda başlamış ama devamı gelmemiş 1986-1990 yıllarında PETROL İŞ'in yaptığı araştırmalar var. Bu çalışmanın devamı gelmedi, bugün ise buna benzer yayınlar artık yok.

Nicel ve istatistiki çalışmalar daha fazla, ama **nitel araştırmalar**, işçilerin, doktorların, halk sağlığı uzmanlarının vs. perspektifleri, tecrübeleri, daha fazla çalışılmaya muhtaç.

Türkiye'nin **benzer ülkelerle vakalarla yapılan karşılaştırmalar** çok az. İş kazaları hakkında karşılaştırmalar (örneğin Singapur'la) önemli sonuçlar verebilir. Benzer kalkınma süreçleri yaşayan ülkelerin İSİG uygulamaları ile uluslararası karşılaştırmalar yapılmalı. Yine örneğin; Brezilya'da sendikalar çağrı merkezi işçilerinden geri bildirim alıp bir takım uygulamalar yapılmış.

Farklı sektörlerde çalışan işçilerin kendilerine özgü sıkıntıları ve riskleri var. **AVM çalışanlarının** spot ışıklarından gördüğü zarar gibi. Ama araştırmalar bunlardan ziyade daha görünür risklere sahip sektörlerde odaklanıyor. Konu bazında farklılaşma ve çeşitlilik sağlanırsa daha yapıcı tartışmalar yapılabilir. Alanda **sektörel**, örneğin **tarım** üzerine yapılan araştırmalar var. FLA'nın (Fair Labor Association) fındık üretiminde riskler ve tehditler

üzerine bir çalışması var. Kadınların üreme sağlığı ve çocuk işçiliği açısından değerlendirmeler içeriyor. Bel fitiği çok yaygın rastlanan bir hastalık. FLA internet sitesinden İngilizce erişim var. Diğer ülkelere uygulanabilir, ama diğer sektörlerde de uygulanabilir mi sorusu yeni çalışmalar üretebilir. **Beyaz yakalılarda** ve akademide akıl sağlığı, depresyon ve madde bağımlılığı üzerine çalışmalar olmalı. Çağrı merkezleri gibi hizmet sektörlerinde ruh sağlığı meselesi bir başlık olmalı.

Bir başka eksiklik, literatürün daha çok **ölümlü iş kazalarına odaklanması**. Araştırmalarda hiyerarşik bir tavır var, örneğin çok ölümlü mü - az ölümlü mü olmasına göre önceliklendirilebiliyor. **Meslek hastalıkları daha fazla** ve kronik bir sorun olmasına rağmen üzerine pek çalışılmıyor. Meslek hastalıklarının tespiti zor. SGK'nın doktor raporlarını dikkate almayı tazminat ödemediği örnekler olmakta. Meslek hastalıklarına dair tek tük haber çıktığı görülmekte. Çok az sayıda araştırma var. Meslek hastalığı tanımlamak çok güç. Örneğin yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin sorunları bazı üniversitelerde meslek hastalığı olarak tanınıyor Amerika'da. Benzer mevzuat burada da yapılabilir. Almanya'da akademisyen ve STK'ların baskısıyla meslek hastalığı tanımına yeni teşhisler eklendi.

İntihar üzerine çalışmalar ve veriler olmalı.

Bu alanda Ekmek ve Gül'ün (<https://www.ekmekvegul.net/>) son zamanlarda yayınladığı röportajlar-yazılar önemli. **İşçi kadınlar** için meslek hastalıkları kadınların iş becerilerine has bir durum olarak yansıtılıyor. İşyerinde, kadınların fiziksel sorunlarında işverenler bu sorunları evdeki mesaiden kaynaklanan sorunlar olarak görüyor.

Konuyla ilgili literatüre bakıldığında ilk dikkati çeken şey birbirini çok fazla **tekrar** eden çalışmanın mevcut olması.

Ekonomik, politik, sendikaya yönelik çalışmalar artmakla beraber konu hakkında **tez ve kitap** sayısı yeterli değil.

Literatürde İSİG'in sendikaların gözünden bakılması gereken bir konu olması gibi bir eğilim var.

İSG komitelerine sendika temsilcileri nasıl müdahil olunuyor incelenmeli. Temsilcilerin eğitimleri bir sorun alanı.

İSİG tarihi de bir konu olarak incelenebilir. 1950'lerde de İSİG sendikaların ve sosyalist partilerin gündeminde. Örneğin SEKA'da bu tip komitelerin kurulması için çalışılmış.

Kanunlarda daha çok konuyu teknik alanda görme eğilimi var. Daha **çok tıp ve mühendislik alanı** olarak görülüyor. Olayı teknik olarak (mühendislik, tıbbi yaklaşım) inceleyen literatür olmakla beraber, İSİG sürecinin yapısal sorunları ile ilgili çalışma az, mesela İSG uzmanın işverenden maaş alması gibi. İş Güvenlik uzmanlarının maaşlarını işverenden almaları görevlerini tam anlamıyla yerine getirmelerini etkiliyor. Uzmanların maaşları bağımsız bir kurum ödesin, bizi koruyan bir kurum yok şeklinde talepleri var. Mevcut durumda sadece imza memuru durumundalar. Olumsuz raporlar çıkmıyor. Bu açıdan **İş Sağlığı Güvenliği Uzmanları ve doktorlarla** ilgili bir çalışma yapılabilir. Doktor mesleki hastalığı teşhisi koyduğunda işveren doktora dava açabilir. SGK kabul etmeyebiliyor. Bu durumda doktor teşhis koyarken iki kere düşünmek durumunda kalabiliyor. Aynı şekilde tazminat almak için işçi yalancı konumunda kalabiliyor. Kendisine başka işyerinde daha önceden hastalandın denebiliyor. Sertifika ve iş güvenliği uzmanlığı akıbetine dair çalışmalar olmalı.

İşverenlerin bakış açısı siyasilerin "olayın fitratında var" görüşü ile paralellik gösteriyor. İngiltere, Fransa'da sanayi devrimindeki çekilen zorlukların gelişmekte olan ülke olduğumuzdan çekilmesini normal karşılama eğilimi var. "Bizim gelişmemizi istemeyen Batılılar İSİG'i öne çıkararak ekonomik büyümemizi engelliyor" retoriği işverenler arasında yaygın. Ucuz işçiliğin büyümedeki tek avantajımızın olduğu görüşü var. İşverenler bu konuda çok örgütlü (GİSBİR), aralarında kara liste var. Tepki veren işçinin ismi alınıyor işçi hiç bir tersanede iş bulamıyor. Bu alanda KİPLAS, MESS gibi işveren örgütlerinin ilgisi sendikalardan daha büyük. İhracatçı ise işverenler kalite belgesi almak durumunda. Biçimsel önlemler alınıyor ama gerçek hayatta uygulama farklı. Bu vakalar çalışılmalı. İşverenlerin söylem analizi yapılmalı.

Denetlemenin yapılmasının önündeki engeller var. **Yapısal sorunlar**, denetim mekanizmalarının eksiklikleri ile ilgili çalışmalar olmalı. **Yapısal denetim** üzerine eğilip, devlet denetimi daha aktif hale getirilebilir. Devletin neyi yanlış yaptığı ile ilgili raporlar yazılabilir. Bu konuda çalışmalar olmakla beraber yeterli değil. Az sayıda **müfettiş** var ve yetkileri kısıtlı olabiliyor. Denetimde süreç o anlık oluyor. **İşin düzenlenmesinde** bir yöntem

değişimi ve sürekli **dinamik olarak değişen bir denetim** mekanizması kurulması gerekir. **Denetimin etkinliği** ile ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

İşçi verimliliği ile iş kazalarının oluşumu ilişkisi incelenebilir.

1980'li yıllarda Gunter Warllraff Türk işçileriyle beraber madene inmişti. Etnografik çalışmaya güzel bir örnek. Benzer yöntemler kullanılabilir. Bu şekilde İSİG boyutunu yansıtan, **işçi deneyimlerini** konu alan Türkiye'de ve yurt dışında pek çalışma yok.

Ekoloji boyutuyla İSİG çalışılabilir. Sosyologların, antropologların, kalkınmacıların işin içine girdiği çalışmalar yapılmalı. 3. havaalanı, termik santral gibi örnekler mevcut. İşletmenin çevreye zararı var ama istihdam var. Maden sendikacıları ile çevreciler arasında yaşanan çatışma gibi örnekler mevcut. Çatışmalar incelenebilir.

İş kazaları meselesinin bir türlü **çok çalışılan bir konu olamamasının** arkasında yatan nedenler araştırılmalı. Çalıştaylarda bile konu sabah saatlerine konuyor. Meslek hastalıkları kısmı kronik ve çok kişiye etki etmesine rağmen öne çıkamıyor.

Yönteme dair

Melek hastalığından hayatını kaybedenler, meslek hastalığı tanısı koyulanlar, meslek hastalığına maruz kalanlar ve hastalığın mesleki ilişkisi olduğundan şüphe duyulanları dahil eden, **çalışmanın öznelerini içine katan** yöntemler kullanılmalı. **Etnografi** çok az. İşçinin **deneyimini** katan, işçinin psikolojisini ortaya çıkaran sözlü takip mülakat yöntemleri kullanan yöntemlere ihtiyaç var. Etnografiyi mevcut **hukuk ve teknik dil ile kaynaştıran** bir yöntem olmalı.

Konu **ekonomi-politik boyutu** ile ele alınabilir. **Disiplinlerarası** bir literatür ortaya çıkmalı, **kollektif** çalışmalar teşvik edilmeli. Farklı bakış açılarında yapılan çalışmalar lazım. Bir ayağı uygulamada bir ayağı kuramda olan çalışmalar var, buna benzer çalışmalar artmalı. Boğaziçi Üniversitesi Soma Araştırma Grubu Raporu buna bir örnek. Rapora katkıda bulunanlar arasında mühendis, ekonomist, eğitimci, hukukçu, sosyal politikacılar var

Kaynaklar

Bilir Kat, Zuhale Esra, Eğretilişme Ve Duygusal Emek Süreçleri: Alışveriş Merkezlerinde Çalışan Kadınlar Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. A. Gülay Toksöz, 175 s.

Murat Kazım Güney, Fatal Workplace Injuries in the İstanbul Tuzla Shipyards and the Obsession with Economic Development in Turkey. (Güney çalışmasında işverenlerin bakış açılarını da yanstımaya çalışmış; sendikalar ve işçiler arasında oluşan gerilimlere de bakmaya çalışmış.)

Nevra Akdemir, Birikim, kriz ve 'Mekansal çözüm': Tuzla tersaneler bölgesi ve Yalova tersaneler bölgesi örnekleri (Akdemir'in doktora tezinde yasaların uygulanması konusuna bakılmış. Yasa yapıcının perspektifinin ekonomik büyümeyi devam ettirme odaklı olduğu görünmekte.)

TBMM, Tuzla Tersaneler Bölgesi'nde İşçi Sağlığı ve İş. Güvenliği Önlemlerinin Yetersizliği ile İlgili İddialar. Hakkında Alt Komisyon Raporu https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/tuzla_raporu.pdf (Meclisi de etkileyen etkileyen bir rapor. Raporu hazırlayanlar arasında Tersaneciler de var. Bazı yanlış, çarpıtılmış veriler de mevcut.)

Soma Saha Çalışması Raporu

https://busomarastirmagrubu.boun.edu.tr/sites/busomarastirmagrubu.boun.edu.tr/files/calisma_raporu.pdf

Emre Güranlı'nın kitabı "Herkesin İşleneceğini Bildiği Bir Cinayetin Öyküsü"
Murat Özveri'nin kitabı "İşçi Sağlığı, İş Güvenliği ve İş Cinayetleri". Fransızcaya çevirisi mevcut.

Gürkan Emre Güranlı, Herkesin İşleneceğini Bildiği Bir Cinayetin Öyküsü & İşçi Sağlığı ve İş Güvenliğine Sınıfsal Bir Bakış, İleri Kitaplığı, 2017

Murat Özveri, İşçi Sağlığı İş Güvenliği ve İş Cinayetleri, Birleşik Metal-İş, 2015
http://www.saglikcalisanisagligi.org/site_icerik_2016/haberler/subat/mozveri.pdf

Türk Tabipler Birliği yayını Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi

Annie Thebaud-Mony, Çalışmak Sağlığa Zararlıdır, Ayrıntı, 2016

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi verileri (<http://www.guvenlicalisma.org/>)

Gunter Warllraff, En Alttakiler, Milliyet, 1986 (Alman yazar Günter Wallraff'ın Türk işçi kılığına girerek yaşadıklarını yazar.)

